

к 84. 89 (=496)
X-64
4-43784

атолий ХМЫТ

САР ИВАН

Национальная библиотека ЧР

4-043784

Кр

К84.29(Чу)0

X67

Анатолий ХМЫТ

САР ИВАН

(баллада)

Иккёмёш каларам

Кр
ШУПАШКАР

2006

А.Хымыт, «Сар Иван»

УДК - 821.512.111

ББК - 84 (2Рус-Чув) - 5

X - 67

Тав сәмахә

Владимир Анатольевич Игнатъева, Афганистан вәрәсин ветеранне, сак кёнекене кәларма пулайнәшәй чун-чәререн тав.

Рәхмәт

Китاپны бастырып чыгаруда булышкан өчен Әфган сугышы ветераны Игнатъев Владимир Анатольевичка чын күнелемән зур рәхмәт.

Благодарность

Сердечная благодарность Владимиру Анатольевичу Игнатъеву, ветерану войны в Афганистане, за оказанную помощь в издании данной книги.

Хмыт А. (Ефимов А.Д.)

X-67 САР ИВАН: Баллада (чйвашла, тутарла, вырәсла).- Шунашкар, 2006. - 28с. Ихкәмеш кәларәм.

Ку кёнескере автор 1984 сұлта Афганистан вәрәсинге пагтәррән сәләссә виләс И.М.Данилов тутар каччи сінчен кәласа паратә.

Кёнеске вятәм тятә аслә усёмри ачасем валти.

Бу китап геройларча Әфганистанда сугышын 1984 елда үлген татар халкының улы И.М.Данилов турында.

Китап урта һәм зур яшьтөгә балалар өчен.

В этой книге автор рассказывает о героическом подвиге сына татарского народа И.М.Данилова, который погиб 1984 году в неравном бою с моджахедами.

Книга для детей среднего и старшего возраста.

УДК - 821.512.111

ББК - 84 (2Рус-Чув) - 5

© Хмыт А.(Ефимов А.Д.), 2006

4-43784

Реш. 06...

ДАНИЛОВ

Иван Михайлович

Тутар Республикинчи
Маматаш районёнчи
Владимирово ялёнче 1964 сулхи
пуш уйахён 15 - мёшёнче сурална.
1984 сул нарас уйахён 17 -
мёшёнче вара тутар каччи
Афганистанра патгэрран сапасса
вилчё. Ку хайлава эпё ана
халаллатган.

Сар Иван

Юрара юррама эп шырарам -
Хёлхемре вут хёлхем сунас сук.
Туйама хытарса пәталарам,
Шанчака та сұхатрам ун чух.

Телее упраса яшләх вёсрө
Космоса, Байкала... Афгана...
Куса-кусан тәрсан ёмёт пётрө -
Куса усрө ахәр самана.

Ешерсе капярланчә ман уләх,
Чечекре халь хыҗри сад пахчи.
Яшләх пәтрә. Пулман. Ҙук вәл
урәх -
Мәншән вилчә ютра җын ачи?

Мәншән вәл уява ав тухмарә,
Асатмарә хәрне каҗсерен?
Юратса әш сәмах калаймарә -
Вәйәран хәр утатъ тәр пәччен.

Сар хәвелә ирпе, җук, чәнмерә.
Куҗне тартрә җут уйәх каҗпа.
Телее ёненсе шав җүрерә
Чипер хәр иккән хывнә җулпа.

Түлек каҗ. Әшә җилә ләпкарә
Вәйәри җамрәксен юррине.
Куҗам ман пәр хәре асәрхарә
Тәр пәччен җырмана аннине.

Шевле-куç уйăхпа шав каласрĕ.
Çалтăра та пиллерĕ чунтан.
Аллине вăл сарса ыталарĕ
Юмана - сукмакран пăрансан.

Хыттăн-хыттăн ăна çупăрларĕ,
Шăппăн-шăппăн каларĕ вара:
- Эп сана, ман Иван... Çук.
Манмарăм...
Хутăн эсĕ пуçна Афганра.

Лăстăр-лăстăр хускалчĕ юманĕ -
Вăштăр-вăштăр вĕрет ăшă çил:
- Тунсăха пытарма вăй юлмарĕ.
Кун тухмарĕ. Манран сăвап ил.

Чунри пил сăмахне эс илтмерĕн,
Ма илтмерĕ Турри, тупата?!
Вăрçăран тавărма ерçеймерĕ
Вăл сана çуркунне ман пата!..

Хёр йёрет, ёсёклет - чунё кўтнё.
Супарлать въл юман вуллине.
Салтърсем тўпере мёншён сўннё?
Сутă уйăх пăхмасть сёр сине.

Акă силё каллех вăштăртатрё,
Въл силлерё юман туратне,
Йёкеле хёр умне сапаларё -
Хутлаштарчё юман аратне.

Аякра самрăксем вай вылясёсё,
Савăнасёсё вёсем мён ирччен.
Туратсем сес хёре ыталасёсё,
Ачашласёсё апа пусёнчен.

-Эс лăплан, эс лăплан,-чун кёртесёсё
Лăстър-лăстър кăтра сұлсасем.
Хёрпе, тен, халь вёсем те йёресёсё
Тёттём кақан аш чун мулёсем?

Тен, вёсем Ивана шав кётеççё
Асилсе тахсанхи каçсене?
Анчах, тусам...Мёнех. Çук -
пёлмеççё
Сар Иван халь епле вилнине.

Эп калап. Эс итле. Эп - унтаччё.
Эп унтаччё, лаштра ват юман.
Пуринчен те малта въл пыратчё
Çулсене тасатса минӳран.

Ак пёрре, Багланра... Çуркуннеччё.
Шыв юхатчё çумри арыкран.
Тўпере çут хёвелё хёртетчё,
Çунтаратчё ўте, таврана.

Çўл хўме çумёпе виççён утрёç:
Капитан, старшина, Сар Иван.
Ак кёçех вёсем мина та тупрёç.
Çук пулсан душмансем - пит аван.

Пёшкёнсе тусана сапаларёс,
Вяр-вар пәхрёс вёсем тавралла.
Минәна йәвинчен тәпаларёс -
Халь колонна кунтан каймалла.

Душмансем ав ҫавна мён ҫеҫ кётнә -
Сиксе тухрёс дувал хушшинчен.
Араскалә вёсен, чән та, пётнә -
Тарса юлчә Иван тәр пёччен...

Харах алән пәшалёпе печә,
Тепринпе тәпаларё ҫёре.
Пурняҫ ҫулән чунри аш сипечә -
Шуйханса ун вәркарё чёре:

- Ёлкёрес, ёлкёресччә ҫеҫ, - терё.
- Ав колонна кунтан каймалла.
Хайне хай шурави хёрхенмерё.
Хайне кам тата халь ҫалмалла?

Эс илтсем, эс илтсем - эп калатӓп!
Вӓштӓр ҫилӓ вӓрет аякка!
Ивана асӓнса пуҫ таятӓп,
Халаллатӓп ӓна сӓмаха!

Аякра ҫамрӓксем тӓпӓртатрӓҫ -
Савӓнаҫҫӓ вӓсем мӓн ирччен.
Ҫав-ҫавах хӓр тути пӓшӓлтатрӓ:
-Ма эс кайрӓн? Эп халь тӓр пӓччен...

Тӓпере пӓлӓтсем шав шӓваҫҫӓ,
Шав лӓскачь ӓшӓ ҫил юмана.
Йӓкелсем ҫулсерен халь шӓтаҫҫӓ
Асӓнса, юратса Ивана...

2003 ҫул

ДАНИЛОВ
Иван Михаил улы

15 мартта 1964 елда Татарстан Республикасы Мамадыш районь Владимирово авылында туган.

1984 елның 17 февралендә ул Әфганистанда юлларны миналардан арындырганды батырларча һөләк була. Бу баллад: ана багышлана.

Батыр Иван*

Бу жырымны сезгә жырлар өчен
Утлы хис дәрьясын кичтем мин,
Өзгәләнеп йокысыз төннөрдә
Газаплы күз яшен эчтем мин...

Кузгалдык ашкынып без юлларга
Яшьлекнең саф-садә таңында,-
Галәмгә, Байкалга һәм... Әфганга,-
Хыяллар тулышкан чагында.

* Нәсим Акмал тәржемәсе.

Кичтек без тау-ташлар кыясын,
Яуларда ир булып илөнөп.
Үәм кисте хыялның ак канатын
Язмышның аяусыз жылләре.

Язларын яшәрә бакчаларым,
Хуш истән исертә кырларым,
Әй Тәкъдир, ник салдың син
утларга
Аналарның газиз улларын?!

Син юк инде кичке уеннарда,
Кызлар күңелен яулар башкалар,
Синең назың көткән яшьлек ярын,
Ялгыз калып, читтә яшь кояр,

Кояшка да әллә нәрсә булган,-
Тәнне түгел, жанны көйдерә...
Тик ул гына сагынып көтә белә,
Саф сөюе аңа көч бирә.

Айлы кичтә жәйнең чәчәк жиле
Яшьлек жырын сипте кырларга.
Таудан төште ул кыз яулык болгап,
Сагынуларын салып жырларга.

Ай-йолдызга серен сөйләде ул,
Бәгыркәе, гүя, ярылды,
Ә аннары сукмак читендәге
Чал имәнгә барып сарылды.

Әллә инде шушы корыч имән
Хөтерлөттә ана жан ярын...
-Онытмамын сине гүргә кадәр,
Бердәнберем минем, Иваным!..

Жил йөгерде яфрак арасыннан,
Имән шаулап куйды кинәттән...
-Әфганнарда башың салсаң да син,
Якты рухың яши йөрәктә.

Сөйлә, иркәм, сөю сүзләреңне,
Төшлөрөмә кереп ничек тә бер...
Кавышулар сорап кылган догам
Әллә инде, Ходам, ишетмәден?..

Имән кебек көчле рухлы ул кыз
Имән кочып койды күз яшен.
Айның йөзен сарды сары сагыш,
Йолдыз булып тамды күк яше.

Шау-гөр килеп кичке уен бара,
Яшылек таганасы болында...
Ә ул менә башын түбән игән
Чал имәнне назлы куенында.

-Хәсрәт үгәр. Башкаенңы күтәр!
Жан яраңны вакыт төзәтер,-
Дип пышылдый имән. Ә үзенең
Үзенең дә үкси үзәге.

Бәлки ул да көтәдер Иванны,
Беләм, хәтерлидер ул аны.
Тик белми ул аның Әфганнарда
Батырларча һәлак булганын.

...Ә мин күрдем, һәм сәйлим,
тыңлагыз.

Берүзе атлады ул алдан.
Саклады ул безнең гомерлөрне
Юлларны чистартып минадан.

Һәм берчак Бағланда... Яз житте.
Эсседән арыklar кибекте
Бар жиһан сусаудан иңрәде,
Кайнарлык кайнатты желекне.

Юл сабып бардылар өч Батыржан -
Капитан, старшина һәм Иван
Шыпырт тукталдылар, барыр юлга.
Мәкерле миналар куепган.

Душманнар сизенеп әлгергәнче
Тозакны алдылар сак кына.
Колонна үтәргә юл ачык. Тик,
Өлгерми калдылар чак кына.

Яшеренеп көткәннәр дошманнар,-
Уңнан да,сулдан да ут ташый.
Ике батыр салды газиз башын
Кадалды үлемле кургашын.

Шул утта ул калды берьялгызы.
Яратып яшисе иде лә!..
Ватаны алдында анты бар,
Юк, Иван бирешмәс үлемгә.

-Мин үлмәм, жиңелмәм,- диде
Иван,-
Мине алып дошман тумаган!
Аямый жанын да төнен дә
Көрәшкә ташланды яңадан.

Давыл купты, хәтәр жылләр исте.

Ком бураны басты тау илен.

Эх, син Кояш, ник саклап

калмадың,

Гомөркәен батыр яугирнең?

Миналардан жирне арындырып,

Колоннага юлны ачты ул,

Мәкерле дошманның юлын бүлеп,

Мәгърур кыя булып басты ул.

Автоматын кысып кочкан килеш

Алган чакта соңгы сулышын

Уйлагандыр: шөкер, бирешмәдем,

Шәһит китәм туган ил өчен.

...Тынып калды имән авыр сулап.

Яфраклары - кызның иңендә.

Ул да бу жырымны ишәткәндер,

Һәм көйлидер кызга, кем белә.

И-4378

Тик аңламый яшь кыз имән телен,
Нидер дәшеп исә жил генә.
Иванны юксынып язар өчен
Каләмемне мандым бәгъремә.

...Шау-гөр килеп кичке уен бара,
Имән кочып яшен коя кыз..
Калтыранган иреннаре дәшә:
- Син юк инде. Ә мин - беръялгыз...

Болытларны куа шашкын жилләр,
Баһадирдай имән хәтердә.
Һәр яз саен тагын яшәерер ул
Һәв Ивановны саклар хәтерендә!..

2003 ел

ДАНИЛОВ

Иван Михайлович

Родился 15 марта 1964 года в деревне Владимирово Мамадышского района Республики Татарстан.

17 февраля 1984 года Иван героически погиб при разминировании дороги в провинции Баглан в Афганистане. Эта баллада посвящается ему.

Иван*

В песне песней искал я начало,
И в огонь уходил из огня.
На кресте мое сердце стучало,
Покидала надежда меня...

Несмышленных, водила нас юность:
Байконур, и Байкал, и... Афган...
И мечтою угасшей коснулась
Нас судьба и ее ураган.

*Перевод с чувашского Анатолия Смолина.

Нарядились мой луг, наше поле,
Весь в цвету утопает наш сад.
Юность кончилась. Жалко до боли:
Ты зачем на чужбине, солдат?

Ты на игрище нынче не вышел,
Нас не встретит, любуясь, луна.
Твоих слов никогда не услышит -
Твоя девушка ходит одна.

Да и солнце не светит, как прежде,
От тоски не пески оно жжет...
Лишь она не теряет надежду,
Лишь она все по-прежнему ждет...

Тихий вечер такой. Легкий ветер
Подхватил песни юных мотив.
Под горой я девчонку заметил,
Шла она, в сердце грусть затаив.

Со звездой говорила немало
И внимала в беседе луне,
А потом мощный дуб обнимала
От тропинки чуть-чуть в стороне.

Прислонившись отчаянно, пылко
Все шептала она невпопад:
- Я твоя, мой Иван, не забыла...
Пал в бою ты в Афгане, солдат!..

Ветерок пробежал среди ночи -
Зашумел дуб могучий листвою.
- Хоть гасить в сердце грусть нету
мочи,
Но всегда я храню образ твой.

Благородного сердца заветы
Не услышать теперь и во сне.
Видно, Бог не успел, не заметил,
Чтоб пришел ты ко мне по весне...

Может быть, и они ждут Ивана,
Вспоминая далекие дни?
Но не знать им трагедий Афгана,
Как погиб он, герою сродни...

...Я там был. Расскажу. Вы внимайте.
Шел всегда впереди он, один.
Он для нас был как ангел-
хранитель,
Очищал он дорогу от мин.

Вот однажды в Баглане... Весною.
По арыку струилась вода.
Все страдали от страшного зноя,
Солнце жарило, как никогда!

Шли втроем вдоль крутого забора:
Капитан, старшина да Иван.
Обнаружили мину тут вскоре —
Лишь бы не был помехой душман.

Вдруг подул из-за гор знойный
ветер,
Пыль дороги, сдувая с лица.
Солнца свет, нет, не спас все ж от
смерти,
Почему не сберег он бойца?

Все ж очистил от мин путь-дорогу
В ходе боя бесстрашный боец.
Почему же на сердце тревога?
В голове коль свинец, то - конец...

Так Иван на земле оказался
С боевым автоматом своим.
Долг исполнил. Врагу он не сдался,
Чтоб всегда все гордились мы им!

Древний дуб приумолк. Тяжко
дышит,
Все лаская девчущку листвою.
Может быть, мой рассказ он
услышал,
С ней теперь говорит, как живой?

- Ты услышь, ты услышь, - говорю я.
Только ветер подует в тиши.
Помня вечно его и горюя,
В честь Ивана пишу от души.

Молодежь веселится там, где-то,
До зари аж, не ведая сна.
Шепчет девушка, плачет при этом:
- Почему ты ушел? Я - одна...

В небесах облака пролетают.
Дуб под ветром герою сродни.
И дубки каждый год прорастают,
Помнят, любят Ивана они.

2003 год

Тупмалли

Сар Иван.....3

Батыр Иван.....11

Иван.....19

А.Ж.И.И.И. «Сар Иван»

Анатолий ХМЫТ

(Ефимов Анатолий Дмитриевич)

САР ИВАН

Редакторы:

Федотов Г.С.,

Ахметсафина М.И.,

Владимирова Т.Р.

Художественное оформление: **Ефимова А.А.**

Оригинал-макет – «Веко».

Формат 62x94 $\frac{1}{32}$. Бумага офсетная.

Печать оперативная. Печ. л. 0,875.

Тираж 1000 экз.

Книга отпечатана в типографии
издательства «Веко».

тел.: (8352)63-63-47

E-mail: polygraf21@mail.ru

г.Чебоксары, 2006 г.

25.00

А. ХМЫТ (Ефимов Анатолий Дмитриевич) - поэт, прозаик, Афганистан вәрсин ветеране. Вәл Тугар Республикнчи Аксу районне кәрекен Тархан яләнче суралса үсенә. Халә Шупашкарта пурәнәтә.

А. ХМЫТ хайлавәсенче Афган вәрси тән ыраңта тәрәтә.

А. ХМЫТ (Ефимов Анатолий Дмитриевич) - прозаик-поэт, Афган сугышы ветераны. Ул Татарстанның Акеубай районы Тархан авылында туган. Хәзерге вакытта Чабаксар шәһәрәндә яши.

А. ХМЫТ китапларының эчтәлегендә Афган сугышы.

А. ХМЫТ (Ефимов Анатолий Дмитриевич) - поэт, прозаик, ветеран афганской войны. Родился в деревне Тарханка Акеубаевского района Республики Татарстан. Ныне проживает в г.Чебоксары.

Основная тематика произведений А.ХМЫТА - афганская война.